

Asia: VM/1229/00.01.00.01/2017

Avoimen hallinnon 4. toimintaohjelman luonnos 2019-2023

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ohjelman toteuttamisessa huomioitava yhdenvertaisuusnäkökulmat:

Avoimen hallinnon työn keskeisiä tavoitteita ovat olleet erityisesti luottamuksen vahvistaminen yhteiskunnan eri toimijoiden välillä sekä kaikkien tasavertaisen osallisuusmahdollisuuksien varmistaminen yhteiskunnan toimintaan ja sen kehittämiseen. Nämä tavoitteet liittyvät keskeisesti yhdenvertaisuuden edistämiseen ja tosiasialliseen toteutumiseen. Onkin hyvä, että työtä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetaan nyt ohjelmaluonnoksessa jatkettavaksi. Luonnoksessa on ehdotettu useita kannatettavia toimia esimerkiksi osallisuuden ja ymmärrettävyyden kehittämiseksi.

Ohjelman tavoitteita täsmennettäessä ja täytäntöönpannassa on olennaista pyrkiä toteuttamaan niitä yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden kannalta konkreettisia seikkoja, joita ohjelman laatimisen yhteydessä eri tahot nostivat esiin. Mitä kuulumme – taustapaperin mukaan esimerkiksi osallisuuden osalta nostettiin keskusteluissa seuraavia seikkoja: ”Vammaisten henkilöiden mahdollisuus osallistua kansalaisyhteiskunnan kehittämiseen; Ikäihmisten asioiden hoidon helpottaminen ja osallisuuden lisääminen; Suhteellisesti heikommassa asemassa olevien osallisuus; Niiden osallisuuden kehittäminen, joille kasautuu useita tekijöitä, joiden vuoksi he ovat suhteellisesti heikommassa asemassa (esim. ikääntyneet naiset, vammaiset maahanmuuttajanaiset); Monikulttuurisuuden ymmärryksen ja merkityksen ymmärtäminen osallisuuden ja yhteiskunnan kehittämisessä.”. Ymmärrettävyyden osalta nostettiin esille esimerkiksi viittomakieliset henkilöt sekä ylipäänsä erikielisten huomioiminen nykyistä paremmin. Edellä esitetysti huomioissa on noussut esille esimerkiksi tiedon saavutettavuuteen varmistamisen tarkeys.

Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia lainvalmistelussa sekä julkisen hallinnon eri toimintojen toimeenpanossa on valtuutetun näkemyksen mukaan yleisesti tarpeellista parantaa nykyisestä. Olennaista on myös varmistaa, että eri ryhmien näkemykset myös aidosti huomioidaan päätöksenteossa. Valitettavan usein valtuutettu kuulee sidosryhmiltään viestiä siitä, että osallistumista ja kuulemista keskeisissä oikeuksiin vaikuttavissa päätöksentekoprosesseissa on ollut vähän tai se ei ole vaikuttanut aidolta vaikutusmahdollisuudelta suhteessa lopputulokseen. Valtuutettu toivoo avoimen hallinnon ohjelman edistävän tehokkaasti näitä tavoitteita.

Toimintaohjelman väliarvioinnissa tulisi arvioida ehdotettua laajemmin yhdenvertaisuusvaikutukset:

Ohjelman puolivälin arvioinnin yhteydessä ehdotetaan tehtäväksi sukupuolivaikutusten arviointi, jonka pohjalta tehtäisiin tarvittavat muutokset ohjelman loppukaudelle. Koska ohjelma on vahvasti kytköksissä yhdenvertaisuuden toteutumiseen, olisi väliarvioinnissa tarpeellista tarkastella yhdenvertaisuusvaikutuksia eri ryhmien ja syrjintäperusteiden näkökulmasta (vähintään perustuslain 6 §:ssä nimenomaisesti mainitut syrjintäperusteet).

Selkokielen koulutuksessa huomioitava resurssit:

Ohjelmassa sitouduttaisiin ymmärrettävyyden ja selkokielen osaamisen tason nostamiseen hallinnossa. On erinomaista, että ohjelmaluonnoksessa korostetaan selkokielen tärkeyttä ja että aiheesta suunnitellaan e-kurssia. Tavoitteen toteutumiseksi on kuitenkin olennaista varmistaa, että selkokielen asiantuntijoilla kuten esimerkiksi Selkokeskuksella on riittävät resurssit tukea ja kouluttaa valtionhallintoa.

Tekoälyn eettiset ohjeet syrjimättömyyden turvaamiseksi on tarpeellinen prosessi:

Ohjelmassa sitouduttaisiin luomaan yhteinen ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä sen varmistamiseksi, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä syrjiviä toimintamalleja. Tämä on tarpeellinen prosessi, jonka toteuttamiseen ja lopputuloksen jalkauttamiseen tulee panostaa määrätietoisesti.

Valonen Tiina
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto